

Információs jártasság: a felsőoktatás feladatai

Használók képzése -felsőoktatásban; Információtechnológia; Továbbképzés

Az információs jártasság kérdése már sok éve foglalkoztatja a könyvtáros társadalmat. Ezen ismeretek fontosságát ma már a felsőoktatásban is elismerik. A cikkben felvázolt elméleti keret összefoglalja a téma fontos elemeit, elsősorban az oktatók és a vezetés számára. A tanulmány három fontos területet vizsgál: az információs jártassági oktatás lehetséges eredményeit (felvázolva a jártasság jellemzőit), az oktatás természetét és a felelősök (pl. tájékoztatási szolgáltatások, oktatók, személyzeti fejlesztők, tanulási tanácsadók) potenciális szerepét a személyzet és a hallgatók felkészítésében.

(Autoref.)

INFORMÁCIÓELŐÁLLÍTÁS, -MEGJELENÍTÉS ÉS -TERJESZTÉS

Audiovizuális, elektronikus, optikai információhordozók

Lásd 241-242, 255, 258, 278, 286, 292, 316, 327

Kommunikációs technikák

96/321

PAGELL, Ruth A.: The virtual reference librarian: using desktop videoconferencing for distant reference = *El.Libr.* 14.vol. 1996. 1.no. 21-26.p.

A virtuális referenz-könyvtáros: számítógépes video-konferencia távoli tájékoztatásra

Egyetemi könyvtár; Tájékoztató munka; Távközlés; Videotechnika

A cikk érdeklődésének központjában a kis-számítógépekre épülő videokonferencia áll, amely a számítógép, a multimédia és a távközlés „összeházasítására” épül. A videokonferenciát jelenleg a kereskedelmi életben az üzleti utazások kiváltására, a felsőoktatásban pedig távoktatásra használják. A cikk az Emory Egyetem (Atlanta, GA) két intézménye (Center for Business Information és Goizueta Business School) közötti videokonferencia-kapcsolat létrehozását ismerteti, amelyet távoli referenz-szolgáltatásra kívántak felhasználni, beleértve a konzultációt, a dokumentációt, a képzést és a CD-ROM adatbázisok megosztását. A cikk röviden vázolja a szükséges technológiát, ismerteti az Emory egyetem kísérleteit, és tárgyalja azokat a megfontolandó szempontokat, amelyek elengedhetetlenek a könyvtárak vagy tájékoztatási központok videokonferencia-alkalmazásainak sikeres megvalósításához.

(Autoref.)

Lásd még 274, 298

KÖNYVTÁRGÉPESÍTÉS, KÖNYVTÁRÉPÜLET

Könyvtárgépesítés általában

96/322

FURNESS, Karen L. - GRAHAM, Margaret E.: The use of information technology in special libraries in the UK = *Program.* 30.vol. 1996. 1.no. 23-37.p. Bibliogr. 17 tétel.

A számítógépesítés helyzete a brit szak-könyvtárakban

Felmérés [forma]; Számítógépesítés; Üzemi szakkönyvtár

Az Egyesült Királyságban 1994. augusztus-szeptemberben a vállalati, kormányzati és egészségügyi szektor 170 könyvtárában végeztek felmérést az információs technológia használatáról. A vizsgált könyvtárak 95 százaléka felhasználja a számítástechnikát a könyvtári-tájékoztatási szolgáltatások valamilyen területén, akár a munkafolyamatok gépesítésére, akár adatbázisokban való keresésre. A cikk ismerteti a felmérés eredményeit, s a jelenlegi helyzet bemutatásán kívül a szakkönyvtárak gépesítési terveire is kitér.

(Autoref.)

Könyvtárépítés, -berendezés

96/323

RASCHE, Monika: „Jeder Blick ein Ereignis, jeder Schritt ein Abenteuer, jeder Stuhl ein Wagnis” - der Neubau der Stadtbücherei Münster = Bibliothek. 19.Jg. 1995. 3.no. 362-370.p.

Res.angol és francia nyelven

A Münsteri Városi Könyvtár új épülete

Könyvtárépület -közművelődési; Városi könyvtár

1994-ben Münster városa, alapításának 1200. évfordulójára új városi könyvtárat avatott. Az épület a kompromisszumok nélküli modern architektúra ellenére igen jól illeszkedik a környezet épületeinek stílusához. Két autonóm, de összekapcsolt szárnya meglepően, de jól funkcionálva képviseli a háromrészes könyvtár koncepcióját. Egyéves intenzív használat tapasztalatai alapján elmondható, hogy jó lenne, ha a münsteri városi könyvtár kivételesen merész építészeti megoldásai arra ösztönöznék az épít-

tészeket, hogy a funkcionális, ámde gyakran unalmas „dobozok” helyett újszerű, izgalmasabb épületeket tervezzenek.

(Autoref.)

Számítógépes könyvtári rendszerek

Lásd 249

Szakértő rendszerek

96/324

ABATE, Anne K.: Document delivery expert = J.Interlibr.Loan Doc.Del.Inf.Supply. 6.vol. 1995. 2.no. 17-29.p.

Szakértő rendszer a dokumentumszolgáltatási (és beszerzési) döntések támogatására

Dokumentumszolgáltatás; Szakértő rendszer; Szakkönyvtár -jogtudományi

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N.Y. 13904]

A cikk egy szakértő rendszer megtervezéséről számol be, amelyet egy jogi cég könyvtárában dokumentumkérési döntések támogatására hoztak létre. A rendszer a VP-Expert nevű keret-szoftver felhasználásával készült. A szerző először a szakirodalom alapján áttekinti a szakértő rendszerek könyvtári használatát, majd bemutatja az ismeretbázis megszerzésére és reprezentálására használt módszereket. A függelékben a szakértő rendszer tényleges szabályzó mechanizmusát is közreadja. A rendszer pontosságának javítása céljából javaslatokat tesz a szabályok kibővítésére.

(Autoref.)

96/325

SU, Shiao-Feng - LANCASTER, F.W.: Evaluation of expert systems in reference service applications = RQ. 35.vol. 1995. 2.no. 219-228.p.

Szakértő rendszerek referenz-munkában való felhasználásra: két rendszer értékelése

Hatékonyaság; Kísérlet; Referenz; Szakértő rendszer

Két, forrástájékoztatóra szolgáló szakértő rendszert értékelték, összehasonlítva őket egy gyakorlott referenz-könyvtáros teljesítményével. Ehhez viszonyítva az egyik rendszer 80 százalékos, a másik csak 40 százalékos teljesítményt nyújtott. Az előzetes referenz-gyakorlattal rendelkező hallgatók ugyanolyan jól elboldogultak gépi segítség nélkül, mint az automatizált rendszerek segítségével. Azok esetében, akik semmilyen előzetes gyakorlattal sem rendelkeztek, csak az egyik rendszer tudott a források kiválasztásán javítani.

(Autoref.)

Számítógép-szoftver

Lásd 286

Elektronikus könyvtár

96/326

EBNER, Dieter: Living textbook on the Internet: a call to collaborate = J.Interlibr.Loan.Doc.Del. Inf.Supply. 6.vol. 1995. 1.no. 29-39.p. Bibliogr. 5 tétel.

„Élő tankönyv” létrehozásának lehetősége az Interneten: felhívás együttműködésre

Elektronikus publikáció; Számítógép-hálózat; Szerkesztés -tudományos kiadványoké

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CEN-

TER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N.Y. 13904]

Az információs társadalomnak arra kell törekednie, hogy a jelenleg könyvek és folyóiratok révén közreadott ismereteket elektronikusan és strukturált formában, mintegy „élő tankönyvként” tegye elérhetővé. Erre szolgálna a *Living Textbook* (a továbbiakban: LT). Az LT-t a tervek szerint strukturált, teljes szövegű adatbázisként elektronikus hordozón teszik majd közzé, tartalma bármikor megváltoztatható, aktualizálható lesz, vitatkozó megjegyzések fűzhetők hozzá.

A jelenlegi klasszikus információátvitel számos hátránnyal jár (egy-egy téma irodalmának szóródása számos kiadványban; korrekciókra vagy vitákra alig van lehetőség stb.). A kiadványok és információk áradatában a bibliográfiai adatbázisok némi rendet teremtenek, de a tárgy szerinti keresés eredményessége mindmáig igen esetleges. További hátrány a kézirat leadása és a nyomtatásban való megjelenés között eltelt idő, amelyet csak növel a lektorálás. Ráadásul a lektorálás nem demokratikus: néhány bevett szaktekintély dönt a publikálásról.

Az LT-be kerülő írásokat nemzetközileg elismert osztályozási rendszer segítségével ismeretágakba sorolják majd. Egy-egy ismeretág tartalmának gondozását tudományos intézmények vállalják fel. A témafelelős szakemberek (témánként egy vagy több) az ismeretágot tovább bontják, majd meglévő bibliográfiai adatbázisok alapján folyamatosan feltöltik meglévő irodalommal illetve az időközben készült művekkel. A szerzőkre is számítanak, hogy írásaik jegyzékét elkészítik és a műveket géppel olvasható formában mellékelik. Célszerű formátum lenne erre a hipertext, amely ugrópontokat kínálna a kapcsolódó írásokhoz.

Az LT-nél frissebb, aktuálisabb információkat tartalmaz majd az „élő folyóirat” (Living Journal, LJ), amelyből az írások egy idő után átkerülnek az LT-be.

Az LT fő előnye a vita lehetősége lesz. A vitákban hivatkozni lehet az írások egészére, vagy csak bizonyos fejezetekre illetve bekezdésekre, azok sorszámát megadva. A témafelelősök gyenge színvonaluk miatt akár törölhetnének is írásokat, de erre nem fog sor kerülni, mivel a gé-

pi tárolás igen olcsó. Mindössze „nem ajánlott” jelzéssel látják majd el az illető művet.

A rendszer minden használójának (akár szerző, akár olvasó) regisztrálnia kell magát egy intézménynél, ahol egyedi azonosítót és jelszót kap. Mind az LT-ben, mind az LJ-ben bárki elhelyezheti publikációját. Minden olvasó kommentárt fűzhet a publikációkhoz. A témafelelősöknek viszont minősíteniük, osztályozniuk kell az írásokat. A rendszer a későbbiekben regisztrálja, hogy hányan használták az egyes műveket, az olvasókat pedig bátorítja arra, hogy értékeljék az olvasottakat. Kereséssel akár eleve ki lehet szűrni azokat a publikációkat, amelyekhez nem fűztek vagy egy bizonyos használó nem fűzött megjegyzéseket.

A hagyományos kiadói tevékenységhez hasonlóan a szerzők díjazás nélkül bocsátják írásukat az LJ vagy az LT rendelkezésére, vagy fizetnek is a közlésért. A bevett lapok a későbbiekben feltehetőleg szívesen fogadják majd az LJ-ben már vitára bocsátott írásokat. A kapott megjegyzéseket a szerzők a minőség jelzésére csatolhatják is írásukhoz. Nem várható, hogy az LT vagy az LJ azonnal felváltja a hagyományos kiadványtípusokat, azok anyagát ezért integrálni kell az LT-be. Ennek többnyire nincs akadálya, mert a szövegek szövegszerkesztővel készülnek. A művek használata után járó díj elszámolását még ki kell dolgozni.

Az LT-adatbázis feltöltéséhez a világ szakembereinek együttműködésére van szükség. Most keresik a megfelelő kliens-szerver szoftvert. Arra számítanak, hogy az LT minden szakterületen és minden oktatási szinten célszerűen lesz alkalmazható, és különösen a fejlődő országok számára lesz majd hasznos.

Hasonló vállalkozások már vannak: a Xanadu projekt (nem mindenki publikálhat benne), a Global Network Academy (hipertextben írott tankönyvek, virtuális iskolák vehetnek részt benne, szintén korlátozottan nyilvános), a szerzői jogi védelem alá nem eső interpediák (Interneten közzétett enciklopédiák), a grazi egyetem HyperG projektje, vagy akár a WWW (ebben nincs minősítési rendszer).

(Hegyközi Ilona)

KAPCSOLÓDÓ TERÜLETEK

Kiadói tevékenység

96/327

BARDEN, Philip: Multimedia document delivery - the birth of a new industry = Online CDROM Rev. 19.vol. 1995. 6.no. 321-323.p.

Multimédia kiadás - egy új iparág születése

Elektronikus publikáció; Multimédia; Számítógép-hálózat

A WWW elterjedése következtében felül kell vizsgálni az információ megjelenítésének és szolgáltatásának alapvető mechanizmusait. A szöveg, hang és a kép a WWW információs objektumainak integráns részévé vált. Mindennek még az is feltétele volt, hogy a PC-k száma elérje a kritikus tömeget, illetve, hogy az átlagos PC képes legyen grafikus, képi és hanganyagok kezelésére.

Az elektronikus publikálás története a 70-es években, a bibliográfiai adatbázisok megjelenésével kezdődött. Ekkor vált világossá, hogy a számítástechnika és a távközlés a könyvtártájékoztatási szakmában is teret nyer majd. A teljes szövegű adatbázisok gondolata a 70-es évek végén jelent meg, elterjedésük a vártnál lassabb volt. Az ASCII formátumú szövegekről kiderült, hogy nem tudják utánozni az akadémiai folyóiratok külső megjelenését. A 80-as évek közepén a szkennelési és optikai tárolási technológia révén a kép lett az elektronikus publikálási törekvések fő jellemzője. Az ADONIS program volt az első, amely a hagyományos folyóiratokhoz való képi hűség mellett az összetett indexe-